

Aspecte privind importanța ecologică, economică și măsurile de ocrotire care se impun a fi luate pentru conservarea speciei de cocoș de munte (*Tetrao urogallus* L.)

Nicolae GOICEA, Gabriel DĂNILĂ, Paraschiva CHIȘCIUC

1. Introducere

Cocoșul de munte reprezintă, în primul rând, un element faunistic deosebit pentru pădurile din Europa, specia constituindu-se ca un element de atracție pentru iubitorii faunei sălbatice sau a naturii în general.

Datorită caracteristicilor ecologice și etologice, cocoșul de munte a făcut obiectul a numeroase cercetări în Europa occidentală din momentul în care s-a observat că arealul său se restrânge relativ repede, iar în unele masive muntoase a fost declarat dispărut.

S-a demonstrat că acest fenomen este cauzat exclusiv de presiunea antropică care se manifestă printr-o multitudine de factori cu acțiune conexă.

Pentru exemplificare prezentăm câteva date actualizate privind populațiile de cocoș de munte din Europa:

- În Norvegia în anul 1960 existau în urma evaluărilor de efective în jur de 300000 de exemplare și după o perioadă de aproximativ 20 de ani, respectiv în 1978 se înregistrau doar 40000 de exemplare, diminuarea acestor efective fiind permanentă.

- În Irlanda, cocoșul de munte a dispărut încă din secolul al XVIII-lea, fiind reintrodus în 1837, iar în prezent numărul lor este destul de redus.

- În Scoția cocoșul de munte a dispărut din secolul al XVIII-lea.

- În Anglia a dispărut din secolul al XVII-lea.

- În Belgia a dispărut în jurul anilor 1930.

- În Spania începând din anul 1980, efectivele au început să devină stabile, existând speranță cu privire la revigorarea acestora și extinderea ariei de răspândire

- În Elveția, cocoșul de munte a dispărut din platoul central al țării la mijlocul secolului XX, iar celelalte efective înregistrează o scădere generală după ce în anii 1970 – 1985 au scăzut la jumătate..

- În Austria s-a înregistrat o diminuare foarte puternică în ultimii 50 de ani, efectivele scăzând cu până la 70 – 90 %, în funcție de regiune.

- În Italia, efectivele de cocoș de munte au dispărut în Alpii Occidentali încă de la începutul secolului XX, iar în celelalte zone, scăderea continuă și în prezent.

- În Franța, are loc o scădere continuă în ultimii 30 de ani.

- În munții Vosges, în 1955, ultima populație de câmpie se deplasează spre pădurea din Haguenau. În 1965, cocoșul de munte dispărea din partea de nord Vosgilor, precum și din majoritatea pădurilor aflate la altitudine joasă. De atunci

zona de răspândire s-a fragmentat în trei nuclee distincte și scăderea efectivului este urmărită cu regularitate. În ultimii 20 de ani au dispărut aproape 40% din păsări astfel încât astăzi specia nu mai numără decât aproximativ 300 de indivizi.

Comparativ cu aceste situații îngrijorătoare, România are încă o populația de cocoș de munte relativ bine reprezentată și nu este în descreștere.

În conformitate cu datele avute la dispoziție, situația se prezintă în tabelul 1.

Tabelul 1. Evoluția mărimii efectivelor de cocoș de munte din România ultimele cinci decenii

Table 1. The evolution of the stock capercaillie in Romania during the last five decades

Nr. crt.	Anul	Efective totale în România	Anul	Efective totale în România
1	1951	3000	1974	8430
2	1952	3700	1975	8310
3	1953	4500	1976	8510
4	1954	4400	1977	10000
5	1955	5000	1978	9990
6	1956	5600	1979	9410
7	1957	6000	1980	9980
8	1958	7600	1981	9710
9	1959	8300	1982	9450
10	1960	7600	1983	9220
11	1961	8200	1984	9590
12	1962	8700	1985	8980
13	1963	9600	1986	8980
14	1964	9500	1987	9680
15	1965	10200	1988	9880
16	1966	10400	1989	10200
17	1967	10400	1990	8740
18	1968	10200	1991	7940
19	1969	9800	1992	9140
20	1970	8700	1993	8420
21	1971	8890	1994	8102
22	1972	9170	1995	8015
23	1973	8690	2004	8966

Această situație este datorată mai slabei dezvoltări economice, densității mici a drumurilor forestiere, lipsa instalațiilor cu cablu, foarte slaba dezvoltare a turismului montan, lipsa „industrii” sporturilor montane de iarnă sau de vară etc. Prin afilierea României la Uniunea Europeană, va avea loc, în mod cert, o dezvoltare economică accentuată în toate domeniile, ceea ce va duce și la creșterea presiunii asupra speciei studiate.

2. Importanța ecologică și cea economică a cocoșului de munte

În țările europene a căror faună cuprinde și specii din familia *Tetraonidae*, s-au realizat o serie de studii și cercetări cu privire la toate aspectele referitoare la situația cocoșului de munte. În acest sens, cercetările au vizat morfologia speciei, ecologia și etologia, adaptabilitatea, importanța faunistică, importanța cinegetică, reacția speciei la presiunea antropică etc.

S-a identificat în acest mod, din punct de vedere ornitologic etajul tetraonidelor cu două subetaje și anume:

subetajul gotcanului, care corespunde pădurilor de rășinoase;

subetajul ieruncii, care corespunde amestecurilor de rășinoase cu fag și făgetelor.

Principala concluzie unanim acceptată este aceea că specia *Tetrao urogallus* L. este indicatoare pentru stabilitatea ecosistemelor forestiere în care habitează. S-a demonstrat că aceasta este una dintre primele specii care dispar în momentul în care este alterată una dintre componentele ecosistemului forestier, biocenoza și biotopul.

Bineînțeles că un studiu de impact ecologic nu analizează doar dinamica unei singure specii. În acest caz se studiază evoluțiilor mai multor populații din specii diferite considerate specii indicatoare. În afară de cocoșul de munte, în același etaj sunt luate în calcul și specii precum ciocănitorile, răpitoare cu pene de zi sau de noapte, specii de insecte, specii de reptile, unele mamifere mari etc. Aceste specii, denumite „indicatoare” sunt considerate mult mai sensibile la tulburările din biocenoză, reacția lor fiind imediată.

Altfel spus, doar dinamica efectivelor tuturor acestor populații de specii „indicatoare” din biocenoză, privită în ansamblu și în interacțiune cu factorii considerați dereglatori (în marea majoritate a cazurilor factori antropici) poate da măsura mărimii dereglării. Trebuie subliniat faptul că dispariția unei singure specii dintr-un anumit teritoriu nu demonstrează dereglarea ecosistemului în ansamblu.

Putem afirma că prezența cocoșului de munte în arealul său natural fără eforturi deosebite de conservare, cu efective care au variat relativ puțin în plus sau în minus, în ultimii 50 de ani denotă faptul că pădurile de munte din România au un bun potențial ecologic de refacere.

În momentul de față importanța economică a cocoșului de munte este considerată ca fiind cea dată de valoarea (relativ mică) unei autorizații individuale de vânatoare la această specie.

Această viziune este greșită și trebuie ținut cont de valoarea ecologică a speciei.

Trebuie căutate modalități de cuantificare a valorii faunistice și a valorii de specie indicatoare pentru cocoșul de munte, având în vedere poziția frunzașă a cocoșului de munte în ierarhia speciilor cu importanță cinegetică și biologică deosebită.

Se preconizează ca amortizarea cheltuielilor specifice gestiunii cinegetice să se facă într-o mică măsură prin valorificarea cotei de recoltă la cocoș de munte, cea mai mare parte a veniturilor realizându-se din valorificarea recoltei de vânat în cazul celorlalte specii de interes cinegetic care se regăsesc în fondul de vânatoare

luat în studiu (mistreț, cerb, căprior etc). În plus, pentru conservarea speciei în discuție, cheltuielile făcute în România de către diferiții gestionari de fonduri de vânatoare sunt minimale.

4. Măsuri de ocrotire

Pentru a evita situațiile prin care au trecut celelalte state europene, se impun o serie de măsuri de ocrotire pentru păstrarea populațiilor de cocoș de munte pe care încă le mai avem relativ bine reprezentate.

În acest sens, trebuie avute în vedere cele trei condiții fundamentale pentru buna gestiune cinegetică și anume **asigurarea liniștii, hranei și adăpostului vânatului**.

Asigurarea liniștii în ecosistemele în care viețuiește cocoșul de munte este cea mai importantă condiție pentru perenitatea sa. În acest sens, pentru a avea o populație viabilă și bine reprezentată este fundamental să fie păstrate sau create condițiile naturale în zonele de împerechere (de rotit) și de clocit din lunile aprilie – mai. În această perioadă se produc concentrări de masculi și de femele în anumite locuri cu o suprafață relativ mică, indivizii devenind mai vulnerabili putând fi identificați ușor după glas (atât gotcanii cât și găinile).

Din aceste motive se impune supravegherea locurilor de rotit pentru a evita sprierea păsărilor și pentru a lăsa ca natura să-și urmeze cursul firesc. Cunoșcând zonele în care au loc „nunțile” se poate acționa în sensul închiderii, pentru o scurtă perioadă, a drumurilor forestiere, activitățile silvice specifice fiind canalizate către alte zone a unității de producție respective. Acest lucru se poate face cu ușurință programând din timp ordinea lucrărilor în așa fel încât în perioada de rotit în zonele respective să nu fie prevăzute acțiuni de exploatare, diferite tipuri de tăieri, reparații de drumuri, sau orice alte activități umane. În plus, prin închiderea drumurilor și paza strictă se împiedică și eventualele tentative de braconaj.

După cum se știe, legislația în vigoare prevede că perioada de vânatoare la cocoșul de munte se suprapune cu perioada de împerechere. Această stare de fapt, privită prin prisma asigurării liniștii, este foarte gravă deoarece, prin prezența vânătorului însoțit de paznicul de vânatoare se tulbură ambientul natural al zonei. Protecționistii europeni care își susțin cu tărie teoriile afirmă că vânatoarea se poate practica în timpul concentrărilor din toamnă la locurile de hrănire. Analizând aceste aspecte prezentate succint mai sus susținem ideea renunțării totale pentru un anumit număr de ani la vânatoarea de cocoși de munte în zonele în care efectivul este suboptimal. În zonele în care specia este reprezentată corespunzător s-ar putea acorda un număr mai mic de autorizații de vânatoare în perioada de rotit și un anumit număr de autorizații pentru perioada din toamnă. Pentru sporirea frumuseții și spectaculozității vânătorii dar și pentru acordarea unei șanse mai mari cocoșului de munte, vânatoarea ar trebui să fie permisă doar cu armă cu glonț de calibru mic. În sprijinul acestei idei vine faptul că, mulți autori cinegeticieni români și străini, consideră cocoșul de munte vânat mare. În plus, crește caracterul sportiv al acestei activități.

Un alt factor perturbator al liniștii sunt exploatările și celelalte lucrări specifice din silvicultură. Sa menționat mai sus că o metodă de împiedicare a tulburării liniștii o constituie închiderea drumurilor forestiere. Acest lucru nu este suficient dacă parcelele unde are loc rotitul sunt supuse dacă sunt încadrate de exemplu în SUP A, B (păduri de producție). Zonele respective ar trebui excluse de la tăieri de orice fel putând fi încadrate în SUP M - păduri supuse regimului de conservare deosebită. Zonele limitrofe acestor parcele s-ar putea constitui în zone tampon în care să se execute doar lucrări de igienă. Mărimea stabilită pentru aceste suprafețe ar putea varia de la caz la caz în funcție de realitatea din teren.

Alt factor perturbator al liniștii îl constituie pășunatul abuziv prin prezența oamenilor, a oilor și a câinilor în desișurile în care cuibăresc goțcile. Stresul indus de această activitate umană se concretizează în distrugerea cuiburilor de către câini (cu sau fără jujeu) sau de oi prin deplasarea specifică, dar și prin sperierea găinilor cu pui care se pot răspândi și cădea pradă răpitorilor fiind lipsiți de apărarea mamei. În acest caz, paza fondului forestier și a celui cinegetic trebuie făcută cu asiduitate și în toate cazurile trebuie aplicată legea prin acordarea amenzilor prevăzute în vederea disciplinării crescătorilor de vite.

Liniștea habitatului cocoșului de munte este tulburată și de culegătorii de fructe de pădure (zmeură, afine, merișoare) în zonele în care se concentrează păsările pentru a se hrăni în perioada de vară și de toamnă. Pentru a evita aceste neajunsuri s-ar putea restricționa sau, în anumite cazuri, chiar interzice accesul culegătorilor în pădure.

În cazul complexului prădător reprezentat prin vulpe, jder, pisică sălbatică, râs, răpitoare cu pene, legile în vigoare restricționează vânarea sau capturarea în vreun fel a acestora, cu excepția vulpilor (care se combat tot timpul anului). Menționăm faptul că dacă ar fi îndeplinite în totalitate condițiile de liniște, iar stresul indus de activitatea umană ar fi minimal, populațiile de vânat s-ar autoregla în mod natural.

Asigurarea hranei în cazul speciei analizate nu ridică probleme deosebite. Cocoșul de munte este foarte puțin pretențios el hrănindu-se iarna cu ace și muguri de rășinoase, iar vara cu iarbă, fructe de pădure, insecte, viermi. În acest caz nu se pune problema acordării de hrană complementară sau de creare a unor condiții deosebite de hrănire, specia fiind foarte bine adaptată la mediul în care trăiește având nevoie de un minim de resurse pentru supraviețuire.

Asigurarea adăpostului cocoșului de munte este un aspect care privește în ansamblu totalitatea ecosistemelor forestiere din etajul montan de molidișuri FM3.

În literatura de specialitate din Europa se afirmă că tratamentul codrului grădinarit este cel mai favorabil dezvoltării și perpetuării unei populații de cocoș de munte normale din punct de vedere al structurii pe clase de vârstă și pe sexe.

Unul dintre motivele dispariției sau restrângerii arealului în multe din țările europene este pus pe seama „echienizării” pădurilor.

În practica românească utilizarea tratamentului de codru grădinarit este prea puțin utilizată. Cu toate acestea, populații viabile de cocoș de munte s-au păstrat de-a lungul timpului în marea majoritate a Carpaților românești, în ciuda faptului că marea majoritate a pădurilor de molid sunt echiene și relativ echiene. Datorită

faptului că densitatea rețelei de drumuri forestiere este redusă, unele arborete sunt greu accesibile sau chiar inaccesibile. De asemenea, calitatea mai slabă a acestor arborete, precum și costurile mari pentru scoaterea lemnului au făcut ca acestea să nu fie licitate de agenții economici. Renunțarea la utilizarea funicularelor în România ultimelor decenii a dus la păstrarea cvasivirgină a multor arborete care s-au constituit în adevărate zone de refugiu pentru cocoșul de munte. În plus, arboretele de limită sunt supuse regimului de conservare deosebită.

Putem spune că, din punct de vedere al structurii actuale a masivelor păduroase din etajul molidișurilor, nu există un pericol imediat pentru habitatul cocoșului de munte. Pentru viitor însă, trebuie avut în vedere și posibilitatea conducerii arboretelor în favoarea conservării și dezvoltării unor populații viabile de cocoș de munte.

Nu în ultimul rând, este necesară educarea și sensibilizarea populației în ceea ce privește patrimoniul cinegetic, în așa fel încât mentalitățile să fie altele decât cele actuale.

Aplicarea acestor măsuri prezentate mai sus trebuie să se realizeze în mod sistematic și conex, asigurând în timp o revenire a populației de cocoș de munte din punct de vedere numeric acolo unde este cazul, iar ulterior menținerea efectivelor în jurul efectivului optim stabilit pe baza potențialului cinegetic al fiecărui fond de vânătoare.

Concluzii

- În România efectivele de cocoș de munte sunt relativ bine reprezentate și în ultimele decenii au avut o evoluție liniară.
- Specia de cocoș de munte trebuie analizată în primul rând din punct de vedere ecologic și nu economic, căutând un mod de cuantificare a valențelor sale de specie indicatoare;
- Pentru conservarea speciei analizate se impun anumite măsuri de ocrotire și anume:
  - Supravegherea locurilor de rotit în perioada aprilie – mai;
  - Asigurarea liniștii în perioada de rotit prin încadrarea arboretelor respective în SUP M;
  - Evitarea exploatărilor sau a altor lucrări specifice din silvicultură, în lunile aprilie – mai în bazinele în care există locuri de rotit;
  - Aplicarea strică a legii în ceea ce privește pășunatul în pădure;
  - Restricționarea, acolo unde este cazul, a accesului culegătorilor de fructe de pădure;
- interzicerea împușcării cocoșilor de munte în fondurile de vânătoare în care efectivul este suboptimal;
- reducerea planului de recoltă la cocoșul de munte;
- crearea unei a doua perioade legale de vânătoare pentru perioada de toamnă;
- educarea și sensibilizarea populației în ceea ce privește fauna cinegetică.

Cocoșul de munte este un element faunistic deosebit și o componentă importantă a biodiversității.

Diferite instituții de cercetare, de învățământ superior, direcții silvice, precum și diferite alte organizații sunt implicate în derularea unor proiecte sau programe locale, naționale sau internaționale care au ca obiectiv prioritar studierea biodiversității, inclusiv cea a ecosistemelor forestiere. Unele programe au finanțări externe de exemplu SAPARD, PHARE, GEF, LIFE etc., iar în altele este implicată și Banca Mondială (proiectul pentru reintroducerea zimbrului în libertate). Aceste programe urmăresc studierea și conservarea biodiversității în diferite arii naturale protejate, dar nu numai.

În cadrul acestor acțiuni ar trebui acordată o atenție mai mare cocoșului de munte – specie emblematică a munților din România

Bibliografie

Comșia, A. M., 1961. Biologia și principiile culturii vânatului, Ed. Academiei, București;

Cotta, V., 1982. Vânatul, Editura Ceres, București

Cotta, V., Bodea, M., Micu, I., 2001. Vânatul și vânătoria în România, Editura Ceres, București.

Ichim, R., 1994. Bazele ecologice ale gospodăririi vânatului în pădurile din zona montană, Editura Ceres, București;

Leclarcq, B., 1992. Des forêts pour le grand tétras, Editura P.N.R. Haut Jura și P.N.R. Ballon des Vosges ;

Aurel Negruțiu, 1983. Vânătoare și salmonicultură, Editura Didactică și pedagogică București.

***Ministerul Agriculturii Pădurilor, Apelor și Mediului, 2002. Legea fondului cinegetic și a protecției vânatului, nr.103 modificată și republicată, București

***Ministerul Agriculturii, Pădurilor, Apelor și Mediului, 2001. Ordin pentru aprobarea listei cuprinzând tarifele minime care se percep de la vânătorii străini pentru acțiuni de vânătoare în România, nr. 473, București.

***Ministerul Agriculturii, Pădurilor, Apelor și Mediului, 2002. Planul general de dezvoltare durabilă a speciilor de interes cinegetic din arealul montan, nr. 376, București.

***Ministerul Agriculturii, Alimentației și Pădurii, 2004. Ordin pentru aprobarea modelului de contract - cadru de gestionare a fondurilor de vânătoare specifice fiecărei categorii de gestionari prevăzute de Legea fondului cinegetic și a protecției vânatului nr. 103/1996, republicată, București

Abstract

Aspects concerning the ecological and economical importance and the necessary safety measures for the conservation of the capercaillie (*Tetrao urogallus* L.) species.

The capercaillie represents a fauna species of great importance and also an indicator for the forestry eco-system stability where they live. As the stock of capercaillie is still well represented in Romania, proper protection measures should be taken for the preservation of this species.

Keywords: capercaillie, conservation, safety measures.

Şef lucrări dr. ing. Nicolae GOICEA,
Şef lucrări ing. Gabriel DĂNILĂ,
Universitatea "Ştefan cel Mare" Suceava,
Facultatea de Silvicultură,
silvic@usv.ro